

J. Aistis

GIMTINĖ

*KOKALNY bujoję liepos, augę ažuolai,
Šalimai tekėjus Praviena raudona
Ir akiraty numėlę tolimi šilai
Buvo mano džiaugsmas ir kasdienė duona.*

*Kokalnin pakopus – mano buvo išminti
Net takeliai – matės: Nemunas žvilgėjo,
O už jo Žigla melsvai nujuodus, ir viršuj šventi
Skliautai, apačioj gi vieškelis klegėjo...*

*Dar ten buvo tėvo kalvė nuolatos žvangi
Ir vaikystės namo pražiūrėtas langas,
Pro kurį stebėdavau pasaulio plotį...*

*Ten mano gimtinė ir vaikystė brangi,
Kur varpai kasdieną po senovei žvanga,
Lyg tada, kai mokiaus džiaugtis ir svajoti...*

Vellefranche-sur-Mer, 1944 m. gruodžio 9 d.

GRAŽINA MEILUTIENĖ

Jonas Aistis ir Rumšiškės

„Tyliai tyliai Nemunėlis teka...“ (iš lietuvių liaudies dainos).

Įstrigo Jonuko širdin senelės ir sielininkų dainuojama daina ir šis refrenas dažnai kartojosi jau Poeto Jono Aisčio kūryboje... Juk tai buvo Jo gražiausi metai ir gražiausi prisiminimai...

Gimė švento Jono naktį (dėl to ir Jono vardą gavęs) Kampiškių dvaro kumetyne, anapus Nemuno, tuometiniame Aukštosios Panemunės valsčiuje, bet krikštytas Rumšiškių bažnyčioje – tą skelbia įrašas bažnytinėje knygoje.

1907 m. Kazimieras Aleksandravičius

su žmona ir vaikais (Juozu, Jonu ir Veronika) atsikėlė gyventi į Rumšiškės, prie vieškelio, ant Pravienos upelio kranto, prie Kaukakalnio piliakalnio. Ant bevaikio dėdės žemės pasistatė namelį ir kalvę, kurioje per dienų dienas dandino priekalą, taip pelnydamas duoną kasmet didėjančiai šeimai.

„Vaikystėje mūsų sodyba buvo prie upelio, apaugusio karklais, gluosniais, baltalksniais ir apyniais. Per upelį buvo lieptas į daržus. Prie liepto aukštokas ir plačiai nauaugęs svyruoklis beržas. Kai beržui nukrisdavo lapai, iš lango pro jo

nuolatos svyruojančias kasas matėsi bažnytėlė ir varpinė. Vaizdas labai priminė Čiurlionio „Pavasario ciklą“. Man buvo gal šešetas metų. Buvo pusiaugavėnis, kurį mūsų namuose pusiau švėsdavo – saulėta ir šilta diena. Pašalas jau buvo išėjęs ir žemė pradžiūvus: motina leido pirmą kartą darže basiems pabėgioti – mane ir seserį Veroniką. Ši bėgo griūdama per grumstus ir mane erzino: „Nepagausi, nepagausi!“ Staiga suskamba varpas. Mudu išsižiojova nustebusiu, o senelė ištare: „Kazimieras!“ Palaukus atsiliėpė kitas. Senelė: „Petras!“ Ir dar kiek palaukus atsiliėpė pats didysis. Senelė pasakė: „Jonas!“ Sesuo buvo paskendusį varpų skambėjime, ir mačiau, kaip ji klausė, užimdama kvapą¹.

„... Ausyse varpinės sidabras spengė –
Ir tu atmint nebegali!..“

(eil. „Tu ta pati“)

Ir gaila gaila – daug ko mes neprisimename senatvėje, bet vaikystė beveik visada išlieka. Ir sesuo Veronika, gyvenanti Antakalnyje, dar prisimena, kaip abu žaidė, abu lieptu bėgiojo, abu kaip taškėsi sula, dar pamena Jonuką, belakstantį papravieniais, beganantį žydu karves...

„Kai miestelio ūkius skirstė vienkiemiais, miestelio vyrija neleido Kazimierui Aleksandravičiui pasirinkti vienkiemio vietos ir privertė paimti sklypą ganyklose, per 3 kilometrus už miestelio. 1912 metais jau reikėjo pradėti ūkininkauti gautame sklype ir mane su broliu pristatė ganyti. Ganiau net aštuonerius metus. Ganyklas išplėsti buvo sunku, tai tėvas sumanė priimti ganiavai žydu karves. Aš jas

kiekvieną dieną turėjau iš miestelio parsivaryti ir nuvaryti vakare“².

... Atsimenu save – skurdžiausią piemenėlį –
Prie plazdančios galilaukėj žabų ugnelės,
Kai aš sunkios vaikystės rudenis ganiau...

Kai šaltis spaudė ašaras skaudžiai užgėlęs,
Nenujaučiau tada, kad be tėvynės gelia
Už rudenį, šalnas ir gruodą kruviniau...

(J.Aistis „Spalvingas ruduo“)

Bet tai buvo vėliau, o gražiausi metai prabėgo gyvenant Rumšiškėse, kur taip graži gamta, kur ant upelio kranto namelis, kuriame motina vaikus mokiusi skaityti...

„Kitame trobos gale, kur aš mokiausi gana nuobodus skaitymo meno, pro langą buvo matyti šilas. Jis buvo mano burtų šventykla. Ryto saulės apšviesti pušų kamienai atrodė kaip porfyrinės kolonos. Ir ten buvo sėklines pušis praugusi eglė. Ji man atrodė smarki ir pikta moteris. Šalia jos buvo kiek palinkusi pušis, kaip pavargėlė Ridikienė. Kiekviename medyje mačiau gyvą žmogų, tai visas šilas atrodė kaip žmonių būrys. Kiekvieną rytą eidavau prie lango ir skaitydavau artimesnes pušis, ar visos jos dar vietoje, ar kuri nors neišėjo... Tasai šilas buvo mano poezijos mokykla...“

„Mane poetu tasai gamtovaizdis ir padarė. Visa buvo gražu, nuostabu ir prasminga. Ten įgudau ieškoti ryšio ir prasmės. Net kuolelis pievoje prasmingas. Argi aš pats nesu tasai kuolelis pievoje, kilnojamas iš vietos į vietą?“³.

Baigęs Rumšiškių pradžios mokyklą, mokėsi Kauno „Aušros“ gimnazijoje, Kauno Vytauto Didžiojo universitete,

J. Aisčio 90-ųjų gimimo metinių minėjimas Rumšiškėse
1994 m. liepos 3 d.
Prie atidengto paminklo kalba
Seimo pirmininkas
prof. V. Landsbergis

Grenoblio universitete Prancūzijoje, matė Paryžių, Ničą, Berlyną, lankėsi Italijoje, nuo 1946 m. išvyko į JAV, ten kelis kartus keitė gyvenamąją vietą, kol apsistojo Vašingtone, kur mirė ir palaidotas, bet visada norėjo grįžti į Rumšiškės, norėjo būti palaidotas šalia tėvų, Rumšiškių kapinaitėse, Rumšiškėse, kur tos smulkmenos, iš kurių jis vėliau „*sudėjo savo pasakišką šalį, pats nepasidžiaugęs perdavė žodžiu*“.

Neliko senųjų Rumšiškių, tik Kauno marios tyvuliuoja... Ir Kaukakalnis užlietas...

Naujose Rumšiškėse – miestelio centre – J. Aisčio gatvė. Minint Poeto 90-ąsias gimimo metines, 1994 07 03 atidengtas paminklas-biustas (skulptorius V. Žuklys, architektas S. Petrauskas) Poetui.

J. Aisčio klasės suolo draugo sūnus Vytautas Aleksandras Markevičius ėmėsi iniciatyvos Jono Aisčio muziejui įkurti. Sumanymas buvo įgyvendintas Kaišiadorių savivaldybės tarybos, vadovaujamos Kęstučio Jakelio, – 1996 m. vasario 1 d. sprendimu įkurtas Rumšiškių Jono Aisčio muziejus.

Kuriant muziejų daug pastangų padėjo hum.m.dr. Eligijus Juvencijus Morkūnas, dizaineris Ruslanas Aranauskas, konsultavo Maironio lietuvių literatūros muziejaus skyriaus vedėja Regina Mažukėlienė.

Daug eksponatų padovanojo Poeto giminės: seserys (Veronika Kudrevičienė, Marija Šlemkienė, Eleonora ir Mikalina Aleksandravičiūtės), sūnėnai Justinas ir Juozas Aleksandravičiai, dukterėčia Jadvyga Trakimienė ir jos sūnus Vidas Sajeta, kunigas Jonas Žemaitis ir rumšiškėčiai Stanislovas ir Valentina Kireliai. Poeto žmona Aldona Aistienė

Rumšiškių Jono Aisčio muziejaus atidarymas. Kauno Karmelitų bažnyčios klebonas Algimantas Keina pašventino patalpas
Z. Baltrušio nuotrauka

Virginija Kochanskytė, pirmoji J. Aisčio premijos (1990 m.) laureatė, Kauno Maironio lietuvių literatūros muziejaus darbuotojai...

atsiuntė iš Amerikos poeto asmeninių daiktų, knygų.

Inžinierius Vytautas Markevičius padovanojo muziejui senųjų Rumšiškių (iki 1939 m.) maketą (mastelis 1:1000), kuriam medžiagą rinko 25 metus.

Muziejus buvo atidarytas 1997 m. liepos 12 d. Kunigas Algimantas Keina pašventino patalpas. Susirinko didelis būrys giminaičių, rumšiškėčių, garsių žmonių: seserys Marija Šlemkienė ir Eleonora Aleksandravičiūtė, sūnėnai, dukterėčios, Bernardas Brazdžionis (perkirkęs atidarymo juostelę) su žmona Aldona, Kazys Bradūnas su žmona Kazimiera, rašytojas Kazys Almenas ir architektas Edmundas Arbas, aukštai įvertinęs muziejaus dizainą (dizaineris Ruslanas Aranauskas), Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininko pavaduotojas Eugenijus Ališanka, aktoriai Laimonas Noreika ir

viršūnė, kompozitorius ir poetas, Kauno „Tremtinio“ choro vadovas Antanas Paulavičius sukūrė dainą J. Aisčio žodžiais „Vienas kraujo lašas“, kurią atliko Antakalnio etnografinis ansamblis, dainavo Rumšiškių choras, vadovaujamas Astos Veverskytės.

Muziejus renka daiktinę, pasakojamąją ir vaizdinę medžiagą apie Joną Aistį, jo gimines, draugus, pažįstamus, apie jo gyventą aplinką, Rumšiškių miestelį ir būtų dėkingas sulaukęs iš visų, pažinojusių J. Aistį, prisiminimų medžiagos, susijusios su Rumšiškėmis, J. Aisčio ir apie jį knygų, nuotraukų, laikraščių, žurnalų.

Kviečiame aplankyti J. Aisčio muziejų Rumšiškėse, J. Aisčio g. 1, pasiklausyti Poeto skaitomų eilėraščių, pajauti „to bedugnio skliauto sielvartingą gylį...“.

Nuorodos

¹ *Aistis J.* Milfordo gatvės elegijos: Publicistika. Dievai ir smūtkeliai, Eseistika. Laikas ir žmonės: Atsiminimai / [Pratarmė J. Juškaičio]. – Vilnius, 1991. – P. 326.

² *Aistis J.* Raštai, T. 1. – Čikaga, 1988. – P. 392–393.

³ *Aistis J.* Milfordo gatvės elegijos... – P. 327.